

Lasten turvallisuuden edistäminen MLL:n vapaaehtoistoiminnassa

Ohje MLL:n yhdistyksille ja piireille 29.4.2015

Taustaa

Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä on tullut voimaan 1.5.2014. Lain tarkoituksena on suojella alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta ja siten edistää ja turvata alaikäisten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia.

Tämä ohjeistus täydentää järjestöjen yhteistä toimintaohjetta ”Toimintaohje - Lasten turvallisuutta lisäävät toimintatavat ja vapaaehtoisen rikostaustan tarkistaminen” (Toimintaohje). Toimintaohjeessa on kuvattu menettelyjä ja toimintatapoja, joita soveltamalla MLL:n yhdistys/piiri voi ennaltaehkäistä tekoja, jotka vaarantavat alaikäisten koskemattomuutta ja turvallisuutta. Lisäksi toimintaohjeessa on kuvattu lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan menettely.

MLL sitoutuu lasten turvallisuutta ja koskemattomuutta edistäviin toimintatapoihin toiminnassaan. Tämä tarkoittaa sitä, että yhdistyksen / piirin hallitus käsittelee ja päättää MLL:n ohjeen ja Toimintaohjeen soveltamisesta yhdistyksen toiminnassa. Päätökseen sisältyvät Toimintaohje - Lasten turvallisuutta lisäävät toimintatavat ja vapaaehtoisen rikostaustan tarkistaminen – asiakirjan sekä tämän MLL-ohjeen hyväksyminen.

Lähtökohtana ennaltaehkäisevät toimet

Lailla vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä vaikutetaan vapaaehtoistoiminnan toimintakulttuuriin. Sillä voidaan käytännössä usein vaikuttaa tehokkaammin lasten turvallisuuteen kuin pelkällä rikostaustaotteiden tarkistamisella. Lasten turvallisuutta edistäviä toimintatapoja on kuvattu Toimintaohjeen luvussa 2.

On tärkeää, että yhdistyksellä/piirillä on aina käytössään toimintaansa koskeva ohje tai menettelytapa, jolla turvataan lasten henkilökohtainen koskemattomuus.

Yhdistyksellä / piirillä tulee olla suunnitelma ja siihen liittyvä ennalta sovittu vastuunjako lasten turvallisuuden edistämisestä, vaikka yhdistyksessä / piirissä ei ole tehtäviä, joihin valittavan vapaaehtoisen rikostausta voidaan selvittää. Yhdistyksen / piirin ei tarvitse kirjoittaa omaa ohjetta vaan yhdistyksen /v piirin hallitus voi päättää Toimintaohjeen ja MLL:n ohjeen hyväksymisestä ja soveltamisesta yhdistyksen / piirin toiminnassa.

Yhdistyksen / piirin yhteyshenkilö perehdyttää lasten kanssa toimivat vapaaehtoiset näihin ohjeisiin.

Vapaaehtoisen rikostaustan selvittämismenettely

MLL:ssa lasten ja perheiden kanssa toimii lukuisia vapaaehtoisia. Osa tehtävistä on sellaisia, joihin valittavan vapaaehtoisen rikostaustan yhdistys voi selvittää pyytämällä Oikeusrekisterikeskukselta vapaaehtoista koskevan rikosrekisteriotteen.

Rikostaustan selvittämismenettely on kuvattu toimintaohjeen luvussa 4.

Yhdistys/piiri voi saada vapaaehtoista koskevan rikosrekisteriotteen, kun vapaaehtoinen hoitaa sellaisia tehtäviä, joihin kuuluu olennaisesti ja säännöllisesti yhdessäoloa alaikäisen kanssa henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa.

Yhdistyksen/piirin on jo vapaaehtoisia hakiessaan selkeästi ilmoitettava, että heistä on tarkoitus pyytää rikosrekisteriotteet.

Rikosrekisteriotteen hakemisen ehtona on, että vapaaehtoinen on antanut siihen kirjallisen suostumuksensa.

Vapaaehtoisen rikostausta voidaan selvittää silloin, kun hänelle on tarkoitus ensimmäistä kertaa antaa tehtävä, joka täyttää laissa lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä luetellut edellytykset. Yhdistys/piiri voi pyytää rikosrekisteriotteen vain niistä vapaaehtoisista, jotka ovat tulleet mukaan toimintaan 1.5.2014 jälkeen tai joiden tehtäväkuva muuttuu 1.5.2014 jälkeen sellaiseksi, että otteen pyytäminen on lain mukaista.

Yhdistys/piiri voi selvittää myös alaikäisen, 15 vuotta täyttäneen vapaaehtoisen rikostaustan.

Jos vapaaehtoisella on ammatilliseen työhönsä liittyvä (Lasten kanssa työskentelevä) tai opintoihinsa liittyvä (lasten parissa tehtävä työharjoittelu) voimassa oleva rikosrekisteriote, riittää, että hän esittää sen yhdistyksen / piirin otteen tarkistamisesta vastaavalle yhteyshenkilölle.

Jos MLL:n vapaaehtoisen rikosrekisteriote on tarkistettu yhteen vapaaehtoistehtävään liittyen, ei tarkistusta tehdä enää uudelleen hänen aloittaessaan toisessa, lain soveltamisalaan kuuluvassa tehtävässä.

Vapaaehtoistehtävät, joihin lakia MLL:ssa sovelletaan

Yhdistyksen/piirin hallituksen tulee arvioida ne tehtävät, joihin valittavista vapaaehtoisista yhdistys tulee pyytämään rikosrekisteriotteet.

Alla on kuvattuna ne Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja sen jäsenyhdistysten (yhdistykset ja piirit) tehtävät, joihin valittavan vapaaehtoisen rikostausta tulee selvittää. Lisäksi yhdistyksillä ja piireillä voi olla yksittäisiä vapaaehtoistehtäviä, joissa vapaaehtoisen rikostaustan selvittämisen edellytykset (Toimintaohje kohta 4.2) täyttyvät. Näitä ovat esimerkiksi varaisovanhemmat. Myös näihin tehtäviin valittavista vapaaehtoisista tulee pyytää rikosrekisteriote. Silloin kun vapaaehtoistehtävää ei ole määritelty Toimintaohjeessa tai tässä MLL:n ohjeessa, tulee se erikseen tehdä rikosrekisteriotehakemuksessa.

Kaveri (kaveritoiminta)

MLL:n kaveritoiminta on ammatillisesti ohjattua vapaaehtoistoimintaa 6-16 -vuotiaille lapsille ja nuorille. Kaveri on luotettava aikuinen, jolle lapsi tai nuori voi kertoa mieltä painavista asioista, tai olla mukana jakamassa elämän iloja ja suruja. Kaveritapaamiset ovat säännöllisiä ja kaveri toimii ja viettää aikaa yksin lapsen tai nuoren kanssa ilman lapsen vanhempien / huoltajien tai muun aikuisen läsnäoloa. Tähän tehtävään valittavasta vapaaehtoisesta tulee pyytää rikosrekisteriote.

Lasten hoitaja

MLL välittää perheille tilapäistä lastenhoitoapua. Hoitaja on lasta hoitaessaan työsuhteessa perheeseen. Työsuhde perheeseen on kertaluontoinen ja lyhytaikainen, jolloin yleensä perheelle ei työnantajana synny lain mukaista veloitetta tarkistaa hoitajan rikostaustaotetta. MLL järjestää hoitajiksi haluaville kurssin. MLL:n työntekijä haastattelee lastenhoitokurssin jälkeen hoitajaverkostoon valittavat hoitajat. Haastattelun tarkoituksena on varmistaa henkilön soveltuvuus lapsen hoitotehtäviin. Haastattelussa valitut hoitajat perehdytetään heille perheen työntekijänä kuuluviin tehtäviin, vakuutusikäntöihin ja muihin toimintaa

koskeviin ohjeisiin. Perheissä tapahtuva lapsen hoito tapahtuu pääasiassa lapsen omassa kodissa ja hoitaja on yksin lasten kanssa hoidon aikana ilman lapsen vanhempien /huoltajien tai muun aikuisen läsnäoloa.

Lasten hoitajat on rekisteröity MLL:n ylläpitämään hoitajavälitysrekisteriin. Hoitajat kuuluvat MLL:n vapaaehtoisten verkostoon ja hoitotyön voidaan katsoa tapahtuvan MLL:n nimissä (HE 149/2013 s. 23, 25).

MLL:n lastenhoitotoimintaa järjestävä piiri (tai joissakin tapauksissa myös yhdistys) hakee hoitajasta rikosrekisteriotteen ennen kuin hoitaja valitaan MLL:n hoitajaverkostoon. Rikosrekisteriote voidaan hakea jo siinä vaiheessa, kun henkilö valitaan kurssille.

Lasten ja nuorten puhelimen ja netin päivystäjä

Lasten ja nuorten puhelin ja netti on palvelu, joka toimii **vuoden jokaisena päivänä**. Lasten ja nuorten puhelin (116 111) on valtakunnallinen, suomenkielinen, kaikille lapsille ja nuorille tarkoitettu auttava puhelin. Soittaja voi puhua maksutta, nimettömänä ja luottamuksellisesti koulutetun aikuisen vapaaehtoisen kanssa (päivystäjä). Lasten ja nuorten puhelin ja netti tarjoaa nuorille myös mahdollisuuden kahdenkeskisiin chat-keskusteluihin MLL:n päivystäjien kanssa neljä kertaa viikossa.

MLL:n työntekijät haastattelevat ja arvioivat jokaisen päivystäjäksi haluavan soveltuvuuden päivystystyöhön ennen koulutuksen alkamista. Vapaaehtoistyönsä tueksi päivystäjät saavat jatkuvaa tukea ja jatkokoulutusta.

Lasten ja nuorten puhelimen ja netin vapaaehtoiset päivystäjät hoitavat tehtävää säännöllisten etukäteen sovittavien päivystysvuorojen mukaan. Päivystäjä on henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisten kanssa puhelimen tai internetin välityksellä (perustelut: HE 149/2013 s. 14, 28). MLL:lla on käytössä ryhmäpäivystysmalli, joka tarkoittaa, että samassa tilassa toimii useampi päivystäjä samaan aikaan vastaamassa lasten puheluihin ja päivystystilassa on läsnä päivystystilanteesta vastaava työntekijä. Ammattityöntekijä tukee ja ohjaa päivystäjiä vuoron aikana. Ryhmäpäivystysmalli on lain 4 §:n tarkoittama alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta turvaava toimi.

Ryhmäpäivystysmallista huolimatta vapaaehtoiset hoitavat tehtävää olosuhteissa joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei 4 §:ssä tarkoitetuista toimista huolimatta voida kohtuudella turvata. Henkilökohtainen vuorovaikutus tapahtuu lapsen ja puheluun/chattiin vastaavan päivystäjän välillä.

Lasten ja nuorten tukihenkilö

MLL järjestää ammatillisesti ohjattua lasten ja nuorten tukihenkilötoimintaa. Tukihenkilönä toimii vapaaehtoinen aikuinen. Tukihenkilö toimii ja viettää säännöllisesti aikaa yksin lapsen tai nuoren kanssa aikana ilman lapsen vanhempien /huoltajien tai muun aikuisen läsnäoloa. Tähän tehtävään valittavasta vapaaehtoisesta tulee pyytää rikosrekisteriote.

Lasten kerhonojaaja ja lasten ryhmien ohjaaja

Yhdistysten ja piirien järjestämissä lasten kerhoissa, lasten harrastus- tai muissa ryhmissä sekä leikkitoiminnassa, kuten leikkipuistossa toimivien vapaaehtoisten tehtävät sisältävät ohjausta ja muuta yhdessäoloa alaikäisten kanssa.

Toimintaa järjestävä yhdistys valitsee ohjaajan. Ohjaajia rekrytoidaan esimerkiksi alan oppilaitoksista, toimintaan osallistuvien lasten vanhemmista tai yhdistyksen aktiiveista. MLL järjestää koulutusta ohjaajille. MLL:lla on kerhonojaajan opas, joka sisältää laatusuositukset ja ohjeet toiminnan järjestäjälle.

Vapaaehtoisilta kysytään rikostaustaote silloin, kun he toimivat ryhmässä ilman lapsen vanhempien /huoltajien tai muun aikuisen läsnäoloa. Jos ohjaajia on samassa ryhmässä kaksi tai useampi, otetta ei tarvitse kysyä.

Leirien ohjaaja

Leirillä on erityiset olosuhteet harrastusryhmiin verrattuna, koska lapset viettävät siellä pidempiä aikoja kerralla ja saattavat myös yöpyä leirillä. Tehtävä sisältää olennaisesti ja säännöllisesti yhdessäoloa alaikäisen kanssa henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa. Vapaaehtoiset hoitavat tehtävää olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei ennalta ehkäisevistä toiminnoista huolimatta voida kohtuudella turvata. Vapaaehtoisilta leirin ohjaajilta kysytään rikostaustaote, vaikka ohjaajia olisi samassa tilaisuudessa useampia.

Lukumummi tai -vaari

MLL:n lukumummi ja -vaaritoiminta on alle kouluikäisille lapsille suunnattua, ammatillisesti tai vapaaehtoisesti ohjattua toimintaa, jota järjestetään yhteistyössä ala-asteen opettajien kanssa. Lukumummi tai -vaari on luotettava aikuinen, joka lukee ja keskustelee lapsen kanssa. Tapaamiset tapahtuvat koulussa ja ovat pääsääntöisesti henkilökohtaisia, säännöllisiä tapaamisia lapsen kanssa ilman vanhempien/huoltajien tai muun aikuisen läsnäoloa. Tähän tehtävään valittavasta vapaaehtoisesta tulee pyytää rikosrekisteriote.

Perhekummi

MLL:n perhekummitoiminta on ammatillisesti ohjattua vapaaehtoistoimintaa perheille, joissa vähintään yksi lapsista on alle kouluikäinen (7 v). Perhekummi on luotettava aikuinen, joka keskustellen ja perheen arkeen osallistuen tukee vanhemmuutta sekä vahvistaa koko perheen elämänhallintaa ja hyvinvointia. Perhekummi tapaa perhettä säännöllisesti ja perhekummi viettää aikaa perheen lapsen / lasten kanssa ilman vanhempien / huoltajien tai muun aikuisen läsnäoloa. Tähän tehtävään valittavasta vapaaehtoisesta tulee pyytää rikosrekisteriote.

Toimintaohjeen hyväksyminen paikallisyhdistyksen / piirijärjestön hallituksessa sekä VARI-yhteyshenkilön nimeäminen

Rekisteriotetta Oikeusrekisterikeskukselta haettaessa MLL:n yhdistys / piiri voi viitata Toimintaohjeeseen sekä sitä täydentävään MLL-ohjeeseen silloin, kun ne on käsitelty ja hyväksytty yhdistyksen / piirin hallituksessa ja niitä sovelletaan toiminnassa.

MLL:n yhdistyksen / piirin hallituksen tulee nimetä myös VARI-yhteyshenkilö, jonka tehtävänä on koordinoida rikosrekisteriotteiden hakua, otteiden käsittelyä ja olla päättämässä siitä, annetaanko vapaaehtoiselle kyseinen tehtävä.

VARI-yhteyshenkilön tehtävät

VARI-yhteyshenkilö:

- täyttää ja allekirjoittaa rikosrekisteriotehakemuksen,
- pyytää vapaaehtoisen suostumuksen tarkistaa ote,
- vastaanottaa Oikeusrekisterikeskuksen lähettämän otteen ja tarkistaa sen,
- on päättämässä, annetaanko vapaaehtoiselle kysymyksessä oleva tehtävä vai ei,
- luovuttaa otteen vapaaehtoiselle viipymättä sen tarkistamisen jälkeen,
- lähettää erillisellä lomakkeella (liitteenä) keskusjärjestön jäsenpalveluun tiedon henkilöstä, jonka rekisteriote on tarkistettu.

Muilla kuin VARI-yhteyshenkilöllä ei ole oikeutta nähdä vapaaehtoisen rekisteriotetta eikä heille voida ilmaista otteella olevia tietoja.

Otteen hakeminen käytännössä

Rikosrekisteriotteen hakee aina toiminnan järjestäjä, se yhdistys tai piiri, jonka toiminnassa vapaaehtoinen tulee olemaan mukana. Otteen antamisesta vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle päättää laissa säädettyjen edellytysten mukaisesti Oikeusrekisterikeskus.

Ote haetaan kirjallisesti. Sen tekee VARI-yhteyshenkilö. Ote tilataan ensisijaisesti täyttämällä ja lähettämällä sähköinen hakemus Suomi.fi-palvelun kautta ja liittämällä mukaan vapaaehtoisen suostumus. **MLL:n suostumuslomakkeen löydät Yhdistysnetistä.**

Oikeusrekisterikeskuksen verkkosivuilta www.oikeusrekisterikeskus.fi/lomakkeet löytyy **sähköisesti täytettävä hakulomake**. Lue sähköisen hakulomakkeen ohjeet huolellisesti.

Huom! Varaudu siihen, että **yhdistyksen Y-tunnus** on käytettävissäsi sähköistä hakulomaketta täyttäessäsi.

Rikosrekisteriotteen vastaanottaminen ja tarkistaminen

Rikosrekisteriotteen vastaanottaa ja tarkistaa yhdistyksen VARI-yhteyshenkilö.

Vapaaehtoista koskevalle rikosrekisteriotteelle merkitään tiedot seksuaalirikoksista sekä vakavista väkivalta- ja huumausainerikoksista.

Kyseessä olevat rikokset ovat sellaisia, että niihin syyllistyneet eivät voi toimia vapaaehtoisina lasten kanssa MLL:ssa. Mikäli rikosrekisteriotteessa on merkintä rikoksesta, henkilöä ei tule valita hoitamaan tehtävää.

Rekisteritiedon tallentaminen

Yhdistyksen / piirin VARI-yhteyshenkilö, joka on tarkistanut vapaaehtoisen rikostaustaotteen, lähettää MLL:n keskusjärjestöön, osoitteeseen vari@ml.fi tiedon siitä, että kyseisen vapaaehtoisen rikostaustaote

on tarkistettu. Otteen tarkistuspäivän sekä otteen päiväyksen lisäksi rekisteriin lähetettävässä lomakkeessa ilmoitetaan vapaaehtoista koskevat, häneltä itseltään tarkistetut henkilötiedot.

Tämä toimintatapa varmistaa sen, että tarkistusta koskeva tieto säilyy yhteyshenkilön vaihtuessa ja on siten tarvittaessa uuden yhteyshenkilön saatavissa.

Sähköinen, Vari-rekisteriin lähetettävä lomake löytyy Yhdistysnetistä.

Kuka maksaa otteen?

Oikeusrekisterikeskus laskuttaa otteen antamisesta aiheutuvan 12 euron maksun toiminnan järjestäjältä eli MLL:n paikallisyhdistykseltä tai piiriltä. Maksukehotuksen lähettämisestä ORK perii 5 euroa.

Otteen palauttaminen vapaaehtoiselle

Yhdistyksen/piirin on luovutettava ote vapaaehtoiselle heti, kun ote on tarkistettu.

Vapaaehtoisen rikostaustan selvittämisen vaiheet lyhyesti

- Toiminnan järjestäjä, yhdistys, päättää Toimintaohjeen ja MLL:n ohjeistuksen hyväksymisestä ja niiden soveltamisesta ja toteaa ohjeiden perusteella ne vapaaehtoistehtävät joihin valittavien rikostausta on tarkoitus selvittää.
- Yhdistys / piiri konsultoi keskustoimistoa, mikäli vapaaehtoistehtävää ei ole mainittu ohjeessa.
- Yhdistys / piiri valitsee yhteyshenkilön, joka perehdyttää lasten kanssa toimivat vapaaehtoiset Toimintaohjeen mukaisiin toimintatapoihin sekä VARI-yhteyshenkilön.
- Yhdistys / piiri ilmoittaa jo vapaaehtoisia (joiden rikostausta on tarkoitus selvittää) hakiessaan selkeästi, että heistä on tarkoitus pyytää rikosrekisteriotteet.
- Yhdistys / piiri pyytää tehtävään valitulta vapaaehtoiselta suostumuksen rikosrekisteriotteen hakemiseen.
- VARI-yhteyshenkilö hakee rikosrekisteriotteen täyttämällä ja lähettämällä sähköisen hakemuksen Suomi.fi-palvelun kautta. Vapaaehtoisen suostumus liitetään hakemukseen.
- Kun ote saapuu, VARI-yhteyshenkilö tarkistaa vapaaehtoisen rikostaustatteen ja tekee päätöksen voiko henkilö toimia vapaaehtoisena ko. tehtävässä.
- Mikäli otteessa on merkintä, henkilö ei voi toimia MLL:n vapaaehtoisena lasten kanssa.
- Jos rikosrekisteriotteessa ei ole merkintöjä, VARI-yhteyshenkilö lähettää MLL:n keskusjärjestöön osoitteeseen vari@mll.fi tiedon siitä, että kyseisen vapaaehtoisen rikosrekisteriote on tarkistettu. VARI-yhteyshenkilö pyytää vapaaehtoiselta suostumuksen tietojen kirjaamiseksi MLL:n vapaaehtoisrekisteriin.
- VARI-yhteyshenkilö luovuttaa rikosrekisteriotteen vapaaehtoiselle.

Tietoa Yhdistysnetissä

- Toimintaohje sekä tämä MLL-ohje on tallennettu Yhdistysnettiin. Sivustolta on linkitykset myös Suomi.fi-palveluun sekä Oikeusrekisterikeskuksen verkkopalveluun.

Lisätietoja: järjestöpäällikkö Arja-Liisa Mauno, arja-liisa.mauno@mll.fi, p. 075 3245 547

Otteiden hakemisessa tapahtuneiden muutosten myötä ohjetta päivitetty 3.6.2020.